

İdeal Öğretmen Modeli: Muallim Mahir İz

İdris Topçuoğlu

Mahir İz Hoca, 1895-1974 yılları arasında yaşamış, Osmanlı'nın son dönemleri ve Cumhuriyetin kuruluş yıllarına yakından şahitlik etmiştir. Liseden (Ankara Sultânîsi) mezun olmaya hak kazanan Mahir İz'e, Sultânîsi müdürü, memleketin savaş halinde bulunması dolayısı ile Sultânî'nin ilk kısmında öğretmenlik görevine başlaması şartıyla diploma verebileceğini söylemiştir¹. Mahir Hoca, kendisine iletilen bu öneriyi babasıyla istişare etmiş ve babasının "Allah'tan gelen nimet reddedilmez" cevabı üzerine Haydar Bey'in teklifini kabul etmiştir².

Böylelikle çalışma hayatına mezun olduğu okulun ilk kısmında muallim olarak başlamıştır. Mahir İz, mesleğini, büyük bir tutkuyla ömrünün sonuna kadar devam ettirmiştir. Görev yaptığı tüm okullarda, öğrencilerin hayranlık duyduğu ve kendisinden en çok istifade edilen hocalar arasında yer almayı başarmıştır. Biz bu makalemizde, Hoca'yı saygın ve başarılı bir eğitimci yapan hususları ele almaya çalışacağız.

1. Öğretmenlik Mesleğine ve Öğrencilerine Olan Bağlılığı

Mahir Hoca'nın, öğretmenlik yaptığı yıllar, Türkiye tarihinin, siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan en zor dönemleridir. Mahir İz, tüm bu zorluklara rağmen 59 yıl boyunca öğretmenlik mesleğine devam etmiştir. O'nun neredeyse son nefesine kadar mesleğini sürdürmesi ve günümüze kadar ulaşan bir şöhrete sahip olmasının arkasındaki en önemli etken, kendisini muallimliğe adanmış olmasıdır.³

Çocukluğundan itibaren iyi bir eğitim alan Mahir İz, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ankara'da bulunmuş ve özellikle I. Meclis'te zabıt kâtipliği yaptığı yıllarda, ülkenin önde gelen simaları ile aynı ortamı paylaşmıştır. Mahir İz, yetişmiş insan kıtlığının ileri safhada olduğu böyle bir dönemde, devlet erkânının çok yakınında bulunmuştur. O, aynı zamanda Ankara kadısının oğlu ve Şeyhülislamın yeğenydi. Mahir İz,

¹ Mahir İz, *Yılların İzi*, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000), 68.

² İz, *Yılların İzi*, 69.

³ İdris Topçuoğlu, *Mahir İz'in Hayatı, Eserleri ve Muallimliği*, (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2005), 160.

böyle bir çevrede bulunması ve sahip olduğu tüm şartlara rağmen öğretmenlik mesleğine intisap etmiştir.⁴ Tercih ettiği bu mesleğe olan bağlılığını, öğrencilerine vasiyeti olan, “Ben öldüğüm zaman mezar taşına sadece Muallim Mahir İz yazılsın” sözleriyle de tescil etmiştir.⁵

Merhum Ali Ulvi Kurucu, Mahir Hoca'nın mesleğine ve öğrencilerine tutkuyla bağlılığını ve bunun sebebini şu sözleri ile ifade etmektedir:

*Dava adamı, idealini hayatının gayesi bilen kimsedir. Zira onun gayesi hayatın her sahasında kemâl sahibi insan yetiştirmektir. Bu tarifin ışığında anlamış oluyoruz ki Mahir Hoca, insan yetiştirmek olan idealini, hayatının gayesi bilmiş idi.*⁶

Mahir Hoca, öğretmenlik mesleğini icra etmekten büyük bir zevk aldığını her fırsatta dile getirmiş ve “Dünyaya tekrar gelme imkânım olsaydı, yine muallim olmak isterdim”⁷ sözünü tekrar tekrar söylemiştir. Bir gün öğrencileriyle yaptığı bir sohbette, “Cenâb-ı Hak şehitlere, ‘Herhangi bir şey arzu ediyor musunuz?’ diye sorar. Onlar da, ‘Cennette dilediğimiz gibi dolaşabilirken başka ne arzu edebiliriz ki?’ derler. Yüce Allah onlara bunu üç defa sorar. Onlar Rablerinden bir şey dilemedikçe bırakılmayacaklarını anlayınca şöyle derler: ‘Yâ Rab! Ruhlarımızı bedenlerimize geri döndürmeni ve senin yolunda bir defa daha şehit olmayı diliyoruz. (Müslim, 1427/2006: “imâre”, 121: 4885; Ebu Dâvûd, “Cihâd”, 25:2520)” hadisini naklettikten sonra öğrencilerine yönelen Hoca, “Rabbim mahşer günü bana da tekrar dünyaya gelsen ne istersin diye sorsa, öğretmen olmak isterim cevabımı yüz defa tekrar ederim.” demiştir⁸.

Okul harici zamanlarını da öğrencileriyle cömertçe birlikte geçiren Mahir İz, bu samimi ve fedakâr tavrı, iyi niyeti karşısında hayrete düştüğünü gören öğrencilerinin bu hayretini şu ifadelerle gidermiştir: “Sizler benim talebemsiniz evladım! Bir hoca için talebe, evlattan daha evladır. En hayırlı vâris talebedir. Evlat, idealini suiistimal edebilir ama talebe etmez. Senin amel-i sâlihini evlattan ziyâde talebe devam ettirir. Allah muhafaza buyursun, evlat hayırsız çıkabilir ama talebenin hayırsız çıkma

⁴ Topçuoğlu, *Mahir İz'in Hayatı, Eserleri ve Muallimliği*, 53.

⁵ 02.04.2021 tarihinde İLAM (İlmi Araştırmalar Merkezi)'nde Erkam Yayınları Genel Müdürü Abdullah Sert Bey ile Türkiye'nin ilk Tasavvuf Hocası Mahir İz üzerine yapılan röportaj

⁶ Mustafa Özdamar, *Mahir İz Hoca*, (İstanbul: Marifet Yayınları, 1994), 257.

⁷ Özdamar, *Mahir İz Hoca*, 32.

⁸ Emin Işık, “Öğretmenlik Çok Özveri İsteyen Meslek” *Duyuru Gazetesi* (11.09.2015.),7.

ihtimali daha azdır"⁹. Bu ifadeler Mahir İz'in, mesleğine ve öğrencilerine olan yaklaşımını çok net bir şekilde ortaya koymuştur.

2. Mesleğine Olan Hâkimiyeti

İdeal bir öğretilmende aranan önemli vasıflardan biri de hangi branş öğretmeni olursa olsun, alan bilgisine yeterli düzeyde sahip olmasıdır.

Mesleki hâkimiyet noktasında son derece donanımlı bir öğretmen olarak karşımıza çıkan Mahir İz, bir edebiyat öğretmeni olarak edebi birikimi gayet güçlü, öğrencilerinin seviyesine rahatlıkla inebilen ve içinden çıkılması zor konuları onların düzeyine inerek anlatabilen bir birikime ve beceriye sahiptir. Osmanlı'nın son dönemlerini ve Cumhuriyet'in kuruluş yıllarını da görmüş olması, bu devirdeki pek çok hadiseye şahitliği ve çok değerli ve birikimli kişilerle tanışma ve onların bilgi ve tecrübelerinden istifade etme fırsatı yakalamış olması kendisinde derya nispetinde bir genel kültür oluşması neticesini doğurmuştur.¹⁰ Ondaki bu donanımı, değişik sahalara ilişkin yeterliğini ve genel kültür birikimini gören öğrencileri hayranlıklarını gizleyememişlerdir. Yeri geldiğinde sınıfa girdiğinde öğrencileri ile tanışırken her bir öğrencisinin ismiyle alakalı bir beyit ya da dördlük okuyabilmesi, öğrencileri üzerinde büyük bir tesir oluşturmuştur. Sohbetlerinde veya derslerinde anlattığı konuları her seferinde bir beyitle, şiirle desteklemesi ve bunları ezberinden okuması öğrencilerinin hocaya karşı saygısını ve ondan istifade noktasında ilgisini artırmıştır.¹¹ Mahir Hoca'nın çok küçük yaşlarda bir kitapta gördüğü şiiri ya da hadisi ilerleyen yaşlarında bile ezbere okuması, hafızasının bu denli güçlü olması onun hem mesleki donanımı hem de öğrencileri üzerindeki tesiri açısından kendisine farklı bir güç kazandırmıştır¹². Hocanın hafızasının gücüne hayran kalan öğrencileri bunun sırrını kendisine sorduklarında o şöyle demiştir:

Biz, daha mektebe başladığımızın ilk günlerinde bize hocalarımız, sokakta nasıl yürümemiz icap ettiğini, 'nazar ber-kadem' kaidelerini öğreterek işe başlarlar ve bunu sık sık da tekrar ederlerdi. Gözler masiva ile çok meşgul olursa gönüller rahatsız olur, huzursuz gönüller hafıza zaafına sebep olur. Bu itibarla insanlar yolda yürürken sağa sola değil de

⁹ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 186.

¹⁰ Uğur Derman, *Mâhir Hoca'dan İzler*, (İstanbul: Kubbealtı Akademi Mecmuası, 1975, Yıl:4), 1:16-19.

¹¹ Derman, *Mâhir Hoca'dan İzler*, 16-19.

¹² Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 157.

*önlerine bakarlarsa masivadan salim olacakları için hafızaları zinde kalır. Nazar ber-etraf olanlarda hafıza zayıf olur*¹³.

Mahir Hoca'nın edebiyat birikimi, herkes tarafından takdire şayan bulunmuştur. Nitekim Şikago Üniversitesi'nden Prof. Hamid Algar, Farsça tasavvufî metinlerin çözümlenmesinde ve Oxford Üniversitesi'nden Dr. S. Skilliter, Eski Divan Şiiri metinlerinin çözümü meselelerinde kendisini ziyaret etmişler ve ondan yardım almışlardır¹⁴. Yine "Ferheng-i Ziya" sahibi Ziya Şükûn, Farsça-Türkçe lügatini hazırlarken, delil olarak kullanacağı Farsça mısra ve beyitlerin çoğunu Mahir Bey'den almıştır¹⁵.

Prof. Dr. Tayyib Okıç, "Mahir Bey'in Eski Türk Edebiyatı dalındaki yeri dünyada önde gelen beş kişi varsa, bunların içinde birinci veya ikinci sıradadır. Daha aşağıya düşmez." diyerek Hoca'nın bu sahadaki kıymetini ortaya koymuştur¹⁶

Mahir İz, edebiyat bilgisi yanında ilahiyat alanında da birikim sahibidir. Mahir Hoca'nın bu hususiyetinin bilinmesi dolayısı ile Yüksek İslâm Enstitüsü'nde kendisine hocalık görevi verilmiştir. Mahir İz, Yüksek İslâm Enstitüsü'nde İslâmî Edebiyat Tarihi dersleriyle başladığı hocalık görevini Tasavvuf Tarihi, Hitabet ve İrşat dersleri hocalıklarıyla devam ettirmiştir¹⁷. Mahir Hoca, "Tasavvuf" kitabını bu enstitüde görev aldığı yıllarda kaleme almıştır¹⁸. Mahir Hoca'nın talebelerinden Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan'ın talebi üzerine Diyanet gazetesinde yayınlanan Amel-i Salih yazılarından ve İslâm Düşüncesi dergisinde yayınlanan yazılarından oluşan Din ve Cemiyet kitabı, hocanın alandaki birikimini göstermesi açısından önemli bir eserdir¹⁹. Ayrıca Mahir Hoca, hem ilahiyat hem de edebiyat alanındaki donanımı vesilesi ile Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kur'an-ı Kerim Tercümesi Redaksiyon heyeti başkanlığına getirilmiştir.²⁰ Hoca tüm bu birikimine ve eğitimine

¹³ Osman Öztürk, *Hatıralarımla Bir Osmanlı Efendisi Mâhir İz Hoca*, (İstanbul: İslâmî Edebiyat, 1999), 31:3.

¹⁴ Osman Öztürk, *Mâhir İz Hoca*, (İstanbul: İslâmî Edebiyat, 1998), 2:43.

¹⁵ Derman, *Mâhir Hoca'dan İzler*, 1:19.

¹⁶ Abdülkerim Abdülkadiroğlu, *İzler İçinde Mâhir İz*, (Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları (İbrahim Yarkın'a Armağan), 1987), XXV/1:43.

¹⁷ İz, *Yılların İzi*, 443-444.

¹⁸ İz, *Yılların İzi*, 445-447.

¹⁹ İz, *Yılların İzi*, 509.

²⁰ İz, *Yılların İzi*, 492. Mahir Bey'in Bey'in bu yazıları için bakınız: Mâhir İz, *Nâfile(Küfür İlhad Şirk)*, Diyanet Gazetesi (Ağustos 1971), 25:6-15; Mâhir İz, *Kul Hakkı*, Diyanet Gazetesi (30 Ağustos 1971), 26:8-9; Mâhir İz, *Adâb-ı Muâşeret*, Diyanet Gazetesi (30 Eylül 1971), 28:6; Mâhir İz, *Ramazan-ı Şerif Münasebetiyle*, Diyanet Gazetesi (15 Ekim,1971), 29.

rağmen kendini geliştirme derdinde olmuş ve hiçbir zaman kendini yeterli, kâmil, olgun görmemiştir.

3. Sürekli Kendini Yenilemesi ve Yetiştirilmesi

Öğretme iddiasında olanlar öğrenmeyi asla bırakmamalıdır. Mahir İz Hoca, kendini geliştirme ve yenileme hususunda da son derece gayretli olmuş ve öğrencilerine örneklik teşkil etmiştir. Çocukluğundan itibaren babasının ve özel hocasının rehberliğinde almış olduğu eğitim neticesinde edebiyat ve ilahiyat alanındaki donanımına rağmen kendisini sürekli yenileme gayretinde olmuş, bilgiye ve ilme açlığı daimî olmuştur.²¹ Çok mahir bir hoca olmasına rağmen o, ömür boyu öğrenen olmayı, öğrenci olmayı tercih etmiştir. Onun bu vasfını, öğrencisi Osman Öztürk ile son nefesini verdiği demlerde yaşadığı şu hatırası çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır:

“Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz.” düstûr-i Nebvî’sinin en açık tecellîsini merhum hocamın vefatında müşahede etmiştim. Paşabahçe SSK Hastanesi’nde son saatlerini doktorlara göre komada geçirmişti. Benim şahidi olduğum manzara ise onun son saatlerini Kur’an’la geçirdiğini gösteriyordu. Son gece kendisinden izin alarak eve gitmiştim. Sabahleyin hastaneye geldiğimde; kolunda serum, ağzında aspiratör hortumu ve mesanesinde sonda ile perişan bir vaziyette dalgın yatan hocamın başını okşayıp, elini öperek “selam” verdim. Gözlerini zorlukla yarım açarak şu mısraları mırıldandı:

*Geceler encüm sayarım subha dek
Ey şeb-i hicrin bana yevmul-hisab*

(Sabaha kadar bütün uyuyamayıp yıldız sayıp durdum. Yanımda bulunmadığın gece bana hesap günü gibi geldi.)

Daha sonra tekrar daldı ve gözlerini yumdu. Bir müddet sonra; boğuk bir sesle; “Biliyor musun sabaha kadar ne ile uğraştım” dedi. “Hayırdır inşallah hocam, buyurun söyleyin dinleyeyim” dedim. Sûre-i Şura’nın 8. Ayet-i Kerime’sine işaretle, “Vezzalimu’ne” kelimesinin başındaki harf-i târif; ahd-i zihni için mi, ahd-i hârici için mi, hep onunla uğraştım. Şunu bir tefsire bak da bana söyle” dedi. Önce başından ayrılmayayım diye üzerinde durmadım. Daha sonra tekrar gözlerini açtığında “Baktın mı?” dedi. “Hocam, yanınızdan ayrılmamak için bakamadım” dedim. “Canım şu yanınızdaki caminin imamında tefsir vardır. Hemen bak da gel” dedi. Gittim, baktım geldim. Tekrar dalmıştı ve göğsü müthiş hırılıyor, nefesini çok zor alıyordu. Ben bir şey

²¹ İz, *Yılların İzi*, 12.

söyleyemedim. O esnada boğuk bir sesle “ah” der gibi oldu. Kulağına eğildim: “Hocam ‘ah’ mı, ‘Allah’ mı?” dedim, Spor Sergi Sarayı’nda mikrofon kullanma ihtiyacı hissetmeyen o gür sesli hocam; son nefesini teslim etmek üzere olanca gür sesiyle “Allah” dedi. Ağzına pamukla zemzemi damlattım ve “Yasin”e başladım. Daha sonra derin bir nefes ve gözler tavana dikildi. “İnna lillahi ve inna ileyhi raciûn.” İşte “İşte nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz”ün yaşanmış bir misali. Mahir İz Hoca Kur’an’la yaşadı. Uykusunda ve koma halinde Kur’an’la uğraştı ve emaneti sahibine Kur’an’la teslim etti”²².

Mahir Hocamızın ölüm döşeginde son nefesini verirken ki hâliyle ilgili bu manzara ibretlerle doludur. Ömrü öğrenmekle geçen bir insan, son nefesinde de zihnini meşgul eden bir meseleyi araştırmaktan geri durmamıştır.

Mahir Hoca, kendini yenileme noktasındaki gayretini değişik şekillerde sergilemiştir. Ankara’da ve İstanbul’da yaşadığı yıllarda çevresindeki ilim erbabından sürekli istifade etme gayretinde olmuştur. Edremit’te görev yaptığı yıllarda yaz tatillerinde İstanbul’a geldiğinde, “Hafız Yusuf Cemil Ararat’ı Kapalıçarşı’daki naturacı (cam elması) dükkânına ziyarete gittiğinde “Mütenebbî Dîvânı” okumuşlardır²³. Yine Fuad Şemsi Bey’in yalısında yapılan edebi sohbet meclislerine katılarak buralarda Yahya Kemal, Halis Erginer gibi şairlerle bir arada bulunmuştur. Bu meclislerde Yahya Kemal ile karşılıklı çeşitli şairlerden şiir okumaları olmuştur²⁴.

Mahir Bey, Ankara’da ve İstanbul’da bulunduğu yıllarda Mehmet Âkif Ersoy ile edebi metin okumalarına düzenli devam etmiştir. Ankara’da her sabah namazından sonra Mahir İz Hoca’nın evinde bir araya gelerek Şeyh Sâdi’nin Bostan’ını, tasavvufî bir eser olan Şems-i Mağribi Dîvânı’nı ve Harâbat’tan Farsça Müntehabâtı okumuşlardır²⁵. Ayrıca Âkif’in, Alfonse Daudet’in “Değirmenimden Mektuplar”ını tavsiyesi üzerine Fransızcaları ilerletmek adına okumalar yapmışlardır²⁶. Bu eserler, öğrencinin okuması ve hocanın dinlemesi usulü ile (Kırâatü’t-tâlib ale’l-üstad) okunmuştur²⁷. Yine Âkif ve Mahir Hoca’nın İstanbul’da

²² Fiyaka Prodüksiyon, “Osman Öztürk ile Mahir İz söyleşi” Youtube (11 Ekim 2016), 00:01-42:16.

²³ İz, *Yılların İzi*, 334.

²⁴ İz, *Yılların İzi*, 363-366.

²⁵ Mâhir İz, *Mehmet Akif ve Safahat*, Diyanet Gazetesi (22 Kasım 1968), 1:11.

²⁶ İz, *Yılların İzi*, 155; Eşref Edip Fergan, *Mehmet Akif Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*, (İstanbul: Sebilürreşad Neşriyat, 1962), 1:356.

²⁷ İz, *Yılların İzi*, 155; İz, *M. Akif ve Safahat*, 11.

buldukları dönemde salı günlerini buluşma günleri olarak belirlemişler; bir salı Mahir Hoca'da, bir salı Mehmet Âkif Bey'de bir araya gelmek üzere Muhammed İkbâl'in Peyâm-ı Meşrik isimli eserini okumuşlardır²⁸.

Hoca ilerleyen yaşına rağmen ilmine, bilgisine itimat ettiği kişileri, gerektiğinde yanlarına giderek dinlemeyi prensip hâline getirmiştir. Bu kişiler, velev ki Mahir Hoca'dan daha küçük yaşta olsalar bile kendilerinden istifade etmekten çekinmemiştir. Bir öğrenci gibi sınıflarına gitmiş, bir sıraya oturarak derslerini takip etmiştir. Mahir Hocamızın, Ahmet Muhtar Büyükçınar ile tanışması ve sonrasında kendisinden istifade etmesi bu yaklaşımının en güzel örneğidir. Mahir Hoca, ilerleyen yaşına rağmen genç bir Hoca olan Büyükçınar'dan istifade etmekten çekinmemiş; Yüksek İslam Enstitüsünde Büyükçınar'ın birkaç dersini takip ettikten sonra zaman zaman Mahir Hoca'nın evinde zaman zaman de Ahmet Muhtar Büyükçınar Hoca'nın evinde buluşmak suretiyle karşılıklı istifadeye devam edilmiştir²⁹.

4. Etkileyici Öğretim Tarzı

Bir öğretmenin mesleki birikimi kadar bu birikimi öğrencilerine nasıl aktardığı da önem taşımaktadır. Ne kadar birikimli olursanız olun bunu muhatabınızın anlayacağı şekle getirmediğiniz, muhatabınız tarafından anlaşılmadıkça bu birikim bir değer ifade etmeyecektir. Edebiyat öğretmeni olarak görev yapan Mahir Hoca, mesleğindeki derinliğinin yanında, öğrencileri ile yakaladığı diyalog, etkileşim ve başarılı ders anlatışıyla da öğretmenliğin hakkını vermiştir.

Mahir Hoca; tüm birikimini, şahsiyetini ve karakter güzelliğini, beden diline göstermiş olduğu hassasiyetle taçlandırmaktaydı. Hoca, insanlara olan saygısından ve değer vermesinden hareketle onların yanlarındaki giyim kuşamına, hâl ve hareketine dikkat ederdi. Hoca, kılık kıyafetine ayakkabıları dâhil olmak üzere büyük bir özen göstermiştir³⁰. Mahir Hoca'dan kalma tüm fotoğraflara baktığımızda bunu rahatlıkla fark edebiliyoruz. Bir gün bile sakal tıraşı olmadan insanların karşısına çıkmamış, sakal bırakmak isteyenlere bakımlı bırakmalarını tavsiye etmiş, bırakmayanlara da sürekli traşlı olmalarını önermiş ve kendisi de buna örnek olmuştur. Bazı öğrencilerine önemli

²⁸ İz, *Yılların İzi*, 175.

²⁹ Özdamar, *Mahir İz Hoca*, 247.

³⁰ Öztürk, *Hatıralarımla Bir Osmanlı Efendisi Mahir İz Hoca*, 31:11.

programlara, konferanslara vs. çıkmadan evvel o günün sabahında tıraş olsalar bile program öncesinde yeniden tıraş olmalarını tembihlemiştir. Hoca'nın, kıyafetleri kaliteli, temiz, bakımlı ve birbiri ile gayet uyumlu olmuştur³¹. Hoca'nın oturması, kalkması, yürümesi, konuşması, öğrencileri için daima örneklik teşkil etmiştir. Onun heybetli vücudu, güzel ve alımlı fizikî bünyesi, fevkalade başarıyla kullandığı Türkçesi ile de birleşince sözünün gücü daha da artmış, öğrencilerinin etrafında hızla kümelenmesine yardımcı olmuştur.³²

Muhataba Saygı, Değer Verme; Seviyeye Göre Hitap Etme

Mahir Hoca, takdir edilmesi gereken hususları belirlemiş, takdir dilini cömertçe kullanmış, öğrencilerine sergilediği mütefittin tavırlarla onların kendilerini değerli hissetmelerini sağlamıştır. Konuşurken içten ve samimi konuşmuş, sözlerinin gönülden çıkması tesir gücünü daha da artırırdı³³.

Mahir Hoca, Peygamber Efendimizin “İnsanlara akıl seviyelerine göre hitap edin.” hadisini çok mahirane bir şekilde tatbik etmiştir. Her seviyeden insanla seviyesine göre konuşmuş, ilişki kurmuş ve kendisine yaklaştırmayı becerebilmiştir³⁴. “İnsanlara akıllarının alacağı kadarını söyleyin” hadisini de maharetle tatbik etmiş, bazı değerleri muhatabına hissettirmeden vermeye çalışmıştır³⁵. Muhatabının sözünü asla kesmemeşi ve konuşması bitine kadar dikkatle dinlemiştir.³⁶

Öğrencilerinden Uğur Derman'ın Hoca ile ilgili şu tasviri ve tespiti Hoca'nın iletişimini çok güzel bir şekilde özetlemektedir:

Mahir Hoca; çocukla çocuk, büyükle büyük olur; yanındakilerin haz duyacağı mevzulardan -edeb-i Muhammedî dairesinde- dem vurmaya bilirdi. Talebesi arasında 'Mahir Hoca' veya kısaca 'Hoca' adıyla anılmakla beraber, muallimlere isim takılmasının adet olduğu mektep sıralarında, kendisine 'Mahir Baba' veya 'Baba Mahir' denildiğini hatırlıyorum. Esasen baba gibi şefkat ve himaye eden bir hitap şekliyle ulvî ve kudsî 'Hoca'lık unvanını nefsinde toplamak her babayığidin kârı olmasa gerektir³⁷.

³¹ Öztürk, *Hatıralarımla Bir Osmanlı Efendisi Mâhir İz Hoca*, 31:11.

³² Mehmet Çavuşoğlu, *Hocam Mâhir Bey İçin*, (İstanbul: Tohum Dergisi, 1975), 86:11

³³ Düzdağ, *Namaz Kılan Bu Genç Üniversitesi*, 8.

³⁴ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 238.

³⁵ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 238.

³⁶ Ertuğrul Düzdağ, *Namaz Kılan Bu Genç Üniversitesi*, Zaman Gazetesi (29 Ağustos 1994), 8.

³⁷ Derman, *Mâhir Hoca'dan İzler*, 1:17.

Hoca'nın Fransız Frerler Koleji'ndeki hatırası, her kesimden öğrencisini rahatlıkla kuşatabildiğinin güzel bir örneğidir:

Fransız Frerler Koleji'ndeki Rum, Ermeni ve Musevi vatandaşların çocukları bile çok yakın ilgi gösterdiler. Haham olmak üzere tahsilini sürdüren ve sonra ticarete atılan Moiz namındaki bir Musevi talebem mektepten ayrıldıktan on sene sonra bir berber dükkânında zaman bana gösterdiği tezahür bütün müşterileri ve dükkân sahibini şaşırtmıştı. Bütün bunlar bana büyük bir zevk veriyordu. Ve vazifemi yapmış olmaktan dolayı Cenab-ı Hakk'a şükreliyordum³⁸.

Şiirin Büyüleyici Etkisinden İstifade

Mahir Hoca'nın kendine has, özgün bir üslubunun olması, derslerinin en çekici yanlarından biri olmuştur. Edebiyat derslerinin en önemli malzemesi olan şiir, Mahir İz'in şiir okuyuş tarzı ile başka bir anlam kazanmıştır. Hoca'nın bu tarzı, derslerine ilgi oluşturmuş, öğrencilerin şiir öğrenme ve ezberleme yönünde şevklerini artırmıştır. Haydarpaşa Lisesi'ndeki öğretmenlik yıllarında yaşadığı şu hadise O'nun şiiri ne denli etkili bir eğitim aracı olarak kullandığına güzel bir örnektir:

Haydarpaşa Lisesi'nde sene sonu okul bahçesinde tüm öğretmen ve öğrencilerin bulunduğu bir ortamda yapılan kapanış programında, derece alan öğrencilerin tebriki ve sonrasında okul müdürünün konuşmasının sonunda müdür beyin öğrencilerinin bir isteği olup olmadığını sorması üzerine öğrenciler hep bir ağızdan "Mahir Bey'i istiyoruz!" diye tezahürat yapmıştır. Bunun üzerine müdür Baha Bey de Mahir Hoca'yı kürsüye çağırıp bir konuşma yapmasını arzu etmişti. Hocalarının kürsüde ve karşılarında olduğunu gören öğrenciler, şiddetli bir alkışla ve yine hep bir ağızdan "Çanakkale" diye bağırma başlamışlar; öğrencilerinin kendisinden, Mehmet Âkif Ersoy'un Çanakkale adlı şiirini okumalarını istediğini anlayan Mahir İz, büyük bir heyecanla bu talebi yerine getirmiştir.³⁹

Mahir Hoca; şiir yoluyla bilgi, idrak ve şuur kazandırmak, anlayış ve zevkiselim sahibi kılmak metoduna çok önem vermiştir.⁴⁰ Edebiyat derslerinde okuttuğu şiirlerde ya da edebi metinlerde dini kavramlar geçerse onların üzerinde durmuş ve gerekli açıklamaları yapmadan diğer bölümlere geçmemiştir.⁴¹ Mesela "melek" kelimesinden hareketle itikad

³⁸ İz, *Yılların İzi*, 514-515.

³⁹ İz, *Yılların İzi*, 388; Derman, *Mâhir Hoca'dan İzler*, 15.

⁴⁰ M. Ertuğrul Düzdağ, *Yakın Tarihin İçinden*, (İstanbul: Gonca Yayınevi, 2016), 62.

⁴¹ Ertuğrul Düzdağ, *Dinsizlik Korkulu Rüyasıydı*, Zaman Gazetesi (28 Ağustos 1994), 8.

konulara girmiş ve bununla ilgili açıklamalarda bulunmuştur. İstiklâl Marşı ve Çanakkale Şehitleri şiirleri onun için İslamiyet'i anlatmada eşsiz bir fırsat olmuştur⁴².

Edremit Ortaokulu müdürlüğünü yaptığı yıllarda ezanın Türkçe okutulması ve hâlihazırdaki talebelerinin ortaokula geldikleri yaşlarda daha hiç Arapça ezan duymamış olmalarını kendine dert edinen Mahir Hoca, Tevfik Fikret'in "Sabah Ezanı" şiirini vesile yaparak bütün sınıflarda ezanı Arapça olarak okumuştur⁴³.

Etkileyici Ders Anlatım Üslubu

Mahir Hoca, Edebiyat dersinde nazari bilgiler üzerinde fazla durmamış, daha çok edebî metinler okutmayı, öğrencilere millî edebiyatı ve tarihi öğretip sevdirmeyi hedef almıştır.⁴⁴ Mehmet Âkif ile Ankara'da tanışan Mahir İz, sabah erken vakitlerde Âkif'ten aynı usulde çeşitli şair ve ediplerin eserlerini okumak suretiyle ders almıştır. Mahir Hoca'nın bu usulü takip etmesinde Âkif'in bir etkisinin olması da muhtemeldir⁴⁵.

Mahir Hoca; derslerini ayakta, gür ve dolgun ses tonu, gözlerinde canlılıkla ve heyecan yüklü bir tarzda işlemiştir. Sesindeki canlılığın, içindeki heyecan ile birleşmesi neticesinde, öğrencilerinin yıllar sonra bile unutamadıkları ders anları ortaya çıkmıştır.⁴⁶

Hoca geçirmiş olduğu kalp rahatsızlığı sebebiyle bu heyecanlı anlatışını kontrol altına almak için zaman zaman öğrencilerine görev vermiştir. Arka sırada oturan birkaç öğrencisini, heyecanlandığını gördüklerinde el kaldırmak suretiyle kendisini uyarmasını tembihlemiştir.⁴⁷

Mahir Hoca'nın heyecanlı anlatımı, Türkçeyi çok iyi kullanımı ve etkili bir beden diline sahip olması ile daha da anlam kazanmış, böylece derslerinin verimliliği artmıştır. Fevkalade güzel Türkçesinin yanında beyefendi tavırları ve akıcı bir konuşma üslubuna sahip olması öğrencilerinin usanmadan dersi dinlemelerine imkân oluşturmuştur⁴⁸.

⁴² Düzdağ, *Dinsizlik Korkulu Rüyasıydı*, 8.

⁴³ Düzdağ, *Dinsizlik Korkulu Rüyasıydı*, 8.

⁴⁴ Derman, *Mâhir Hoca'dan İzler*, 19; Ertuğrul Düzdağ, *Mâhir Hoca'nın Gözüyle M.Akif*, Zaman Gazetesi (27 Ağustos 1994), 8.

⁴⁵ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 231-232

⁴⁶ Çavuşoğlu, *Hocam Mâhir Bey İçin* 86:8-14.

⁴⁷ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 70.

⁴⁸ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 44.

Farklı Öğrenme Ortamları Oluşturması

Mahir Hoca, derslerinde kendisine büyük bir saygı ve hayranlıkla bağlanan öğrencilerine farklı ortamlardaki birlikteliklerinde de hem bilgi hem görgü aktarımını devam ettirmiştir. Bu meyanda hocanın evi, İstanbul'un muhtelif semtlerindeki buluşma mekânları, Boğaz, çeşitli seyahatler ve kamplar, okulların bahçeleri ve koridorları öğrencilerine verimli olma noktasındaki gayretlerinin sürdürüldüğü yerler olmuştur. Sınıfta gönüllerini fethettiği öğrencileriyle bu harici birlikteliklerle alakasını devam ettiren Mahir İz, böylece öğretmen-öğrenci ilişkisini kalıcı hâle getirmeyi başarmıştır.

Mahir İz, İstanbul'da yaz mevsiminde, dolunay olduğu zamanlar öğrencileri ile Boğaz'da mehtabı seyretmek üzere motor gezileri tertip etmiş ve bu buluşmalarda onlarla şiir, edebiyat söyleşileri yapmıştır⁴⁹. Hoca, bu programlarda ikram edilecek peynir, domates, helva, ekmek gibi ürünlerin masraflarını da kendisi karşılamıştır. Öğrencisi Uğur Derman, Hoca'yla olan hatıralarını anlatırken birlikte yaptıkları mehtap programlarına atıfta bulunmakta ve o gecede yapılan şiir sohbetlerini Hoca'nın eğitim için bir fırsat bilmesini şu şekilde ifade etmektedir:

Hocamız, filan akşam ayın on dördü oluyor mehtabın kemal gecesidir. Bir vapur seyahati yapalım, der ve anlaşılan vakitte mehtaba çıkılırdı. Boğaz seyranlarında vapurun kenarı tercih edilir. Oralarda oturulur ve mehtap sohbetleri yapılırdı. Bu sohbetlerde Mahir Hoca'nın kendine has üslubu ile şiirler okunurdu. Şiirler üzerinden sohbetler yapılırdı. Pek çok öğrencisi o sohbetlerde yeni tanıştığı bu şiirleri ezberler, bu şiirler üzerinden yapılan sohbetlerde onların ruhlarını, karakterlerini dokurdu⁵⁰

Mahir Hoca, Haydarpaşa Lisesi'nde öğretmenlik yaptığı yıllarda derslerine ilgi gösteren öğrencilerine daha fazla verimli olmak adına onlara evini açmıştır. O yıllarda öğrencisi olan Ertuğrul Düzdağ ile bir arkadaşını pazar günü evine davet etmiştir. Bu olayın cereyan ettiği yıllarda Mahir Hoca 62 yaşındadır. Pazar günü Hoca'nın evine giden iki arkadaşına Mahir İz, ikramlarda bulunmuş, onları daha yakından tanıyacak sorular sormuş, aileleri hakkında bilgiler aldıktan sonra haftada bir evinde bir araya gelmelerini, zaman zaman da Boğaz'a ve Adalar'a gidip buluşmalarını buralarda gerçekleştirmelerini, bu buluşmalar vesilesi ile sohbetlerini devam ettirmelerini teklif etmiştir.

⁴⁹ Özdamar, *Mahir İz Hoca*, 142.

⁵⁰ Özdamar, *Mahir İz Hoca*, 142.

Hoca, sohbetin arasında bahsi, Kur'an-ı Kerim'i ve Osmanlıca eski eserleri okumaya getirmiş; öğrencilerinin gösterdiği ilgi üzerine daha önceden hazırladığı ikişer formalık iki ince lise defteri çıkararak öğrencilerini iki yanına oturtup Kur'an alfabesini teker teker ve izah ederek yazmış, dersten sonra defterleri öğrencilerine vererek, "Bu haftaki dersiniz bu. Müsvedde kâğıtlarında iyice çalışıp, tekrar tekrar yazın. En son şeklini deftere yazıp getirin, tashih edelim ve yeni dersinize geçelim" deyip dersini sonlandırmıştır. Diğer buluşmalarda da dersi devam ettirerek eski harfleri öğrenmelerini temin etmiştir⁵¹.

Hoca, yaz tatillerinde staj ya da başka vesile ile İstanbul'da kalması gereken öğrencileri için de evini cömertçe tahsis etmiştir. Öğrencilerinden Ertuğrul Düzdağ bir Ramazan ayında Mahir Hoca'nın evinin çatı katında kalmış, onun bu yönünü, "Merhum Hocam sahur vaktinde, içinde kayısı hoşafı ve peynirli börek bulunan bir tepsi ile merdivenleri çıkıp gelerek, beni sahura kaldırmasını unutamam." diyerek dile getirmiştir⁵².

Hoca ileri yaşına rağmen kendilerinde gelecek gördüğü genç yaştaki öğrencileri ile ilgilenmeyi hiçbir zaman bırakmamıştır.

Soran, Araştıran, Katılım Sağlayan, Fikrini Açıklayan, Merak Eden Bir Öğrenci Profili Oluşturma

Mahir Hoca, derslerinde ve sohbetlerinde öğrencilerine evvela soru sormalarını istemiş, "Oğlum sual sorun, bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıptır"⁵³ diyerek onları bu hususta cesaretlendirmeye gayret etmiştir. Kendisinin yıllar evvel yaptığı usulü öğrencilerinin de yapmasını istemiş ve onlara sürekli olarak "Aklınıza sualler gelir, fakat sonra unutursunuz. Bunu önlemek için, cebinizde muhakkak küçük bir defter ve bir kalem bulundurun. Nerede olursanız olun, aklınıza geleni hemen yazın. Görüştüğümüz zaman bana sorarsınız..." diye nasihatlerde bulunmuştur⁵⁴.

Mahir Hoca; öğrencisinin soran, araştıran, katılım sağlayan, merak eden bir öğrenci olmasını çok önemsemiştir. Onları bu yönde teşvik etmiş; hatta kendisi birtakım araştırma görevleri vermek suretiyle onlara hem örnek olmuş hem de yol göstermiştir. Hoca, öğrencilerinin derslerde de aktif katılımını önemsemiştir. Onun meselelere yaklaşım

⁵¹ Düzdağ, *Dinsizlik Korkulu Rüyasıydı*, 8

⁵² Ertuğrul Düzdağ, *Hocam Mahir İz Bey İle Hatıralarım*, Zaman Gazetesi (9 Temmuz 1989), 8.

⁵³ Düzdağ, *Yakın Tarihin İçinden*, 62.

⁵⁴ Düzdağ, *Yakın Tarihin İçinden*, 62.

tarzı öğrencilerini bu noktada cesaretlendirmiştir. Tartışmaya müsait olan konularda kendi görüşünde ısrar etmemiş, farklı görüşlere imkân sunmuştur. Hoca'nın bu tavrına en güzel örneklerinden biri, öğrencilerinden Prof. Dr. Mahmut Kaya'nın anlattığı şu hatıradır:

Bir gün Seyyid Kutub'un tefsiri konuşuluyor: Fi Zılalî'l Kur'an yeni tercüme ediliyordu Türkçeye. Mahir Hoca'dan bir takdim, takriz filân istemişler.⁵⁵ O vesileyle onu konuşuyorduk. Seyyid Kutub'un tefsir tarzını beğenmiyordu Mahir Hoca. O sebeple, 'O tefsir değildir! O tefsirden başka bir geydir! deyince, ben itiraz etim: Hocam, dedim, afedersiniz ama, bence tefsir böyle olmalı! Biz eski tefsirleri okuyoruz. Çoğunluğu gramer tahlili, belâgat tahlili. Kur'an ortadan kayboluyor o gramer ve belâgat tahlili içinde. Kur'an yok, Kur'an'ın ruhu yok. Asıl tefsir, Kutub'un tefsiri bence!...' Ben böyle söyleyince, Mahir Hoca: Aaaa! evlâdım, bu da bir görüş!.. Tebrik ederim!⁵⁷

Hoca öğrencilerinin farklı görüş beyan etmelerini, farklı yorumlar getirmelerini özellikle önemsemiş, kendisinin heyecanla savunduğu konularda bile onun aksine görüş beyan eden öğrencilerine gayet anlayışla cevaplar vererek mantıklı bulması durumunda onların görüşlerini tercih etmiştir.

Mahir İz, derslerde öğrencilerinin fikirlerini beyan etmeleri noktasında rahatlıkla söz alabilecekleri atmosferi oluşturmuş ve bunun için imkân sunmuştur. Kendi görüşlerini ifade etmeyi teşvik sadedinde öğrencilerinin konuşmalarından sonra onları takdir eden cümlelerle bu atmosferin devamına imkân oluşturmuştur.

⁵⁵ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 166.

⁵⁶ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 166.

⁵⁷ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 166.

Sınıflardan Sohbetlere Taşan Öğretme Gayreti

Mahir Hoca'nın hizmet hayatı sadece devlet kademelerinde ve özel okullarda öğretmenlik veya idarecilikle sınırlı kalmamış, okulların haricinde bildiklerinden insanları faydalandırmak için tertip etmiş olduğu sohbetleriyle de çok kıymetli öğrenciler yetiştirmiş, onlara ufuk açmıştır.

Mahir Hoca'nın sohbetleri, 1954 yılında Kanlıca'da salı toplantıları şeklinde başlamıştır. Bekir Sıtkı Karababa, Profesör Necâti Lugal, Celâlettin Ökten gibi kişiler bu sohbetlere devam etmişlerdir.⁵⁸ Bilhassa emekli olduktan sonra sohbetlerin mahiyeti ve mekânı değişmiş, evlerde on on beş kişi ile başlayan toplantılar daha büyük, daha geniş yerlerde yapılmak zorunda kalmıştır. Kırk elli kişinin katıldığı bu sohbetlerin yüz kişiyi geçtiği zamanlar olmuştur⁵⁹. Yazın üç ay boyunca her hafta icra edilen sohbetler, kışın ise on beş günde bir olmak kaydıyla altı yedi ay kadar devam etmiştir. Sohbetler, ilk olarak Erenköy Galip Paşa camiinin meşrutasında başlamış, daha sonra Erenköy Kur'an Kursu'nda devam etmiştir. Yazları ise Yahya Efendi Dergâhı'nda, bilahare de Arnavutköy camii avlusunda sohbetler yapılmıştır.⁶⁰

Hoca, sohbetlerini de bir sınıf ve okul gibi görmüş, okulda öğrencisi olamayanlara ya da okuldaki derslerle tatmin olmayanlara kendisinden istifade edebilmeleri için bu imkânı sunmuştur. Hoca'nın sohbetlerinin bazılarının ses kayıtları, İSAM Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

Bir Öğretme Metodu Olarak Mektup

Mahir İz, çağının teknolojik imkânlarından istifade etmiş, o dönemin önemli iletişim vasıtalarından biri olan mektuplaşma yönetimini sıklıkla kullanmıştır. Mektupları vasıtası ile vasıtası ile öğrencileri ile münasebetini devam ettirmiştir. Bu hususu, öğrencisi Uğur Derman şöyle dile getirmektedir: *“Bir plana bağlanmadan, heyecan mahsülü âdeta “trans” halinde kaleme aldığı mektuplarında Hoca, eski “münşi”lerin gibta edecekları üslûbun en yüksek derecesine çıkardı.”*⁶¹ diyerek 20.yüzyılın en muteber münşileri arasına Mahir İz'i koymaktadır.

⁵⁸ Mehmet Şevket Eygi ve Uğur Derman'da Mâhir Hoca'nın bu sohbetlerine iştirak etmiştir. Kişisel Görüşme, Uğur Derman, 22 Haziran 2005.

⁵⁹ İz, *Yılların İzi*, 493.

⁶⁰ İz, *Yılların İzi*, 495; Osman Öztürk ile Kişisel Görüşme, 25 Haziran 2005

⁶¹ Derman, *Mâhir Hoca'dan İzler*, 1:21.

Mâhir İz'in mektupları ile öğrencilerini yetiştirmeye devam etmesine Mehmet Şevki Eygi'nin şu ifadeleri işaret etmektedir: “Ankarada Siyasal Bilgiler Fakültesinde okuduğum yıllarda lütf ve tenezzül buyurup bu fakirin mektuplarına nice cevaplar yazıp göndermek suretiyle fakiri şerefendirip taltif buyurmuşlardır⁶². “Bendenizi yetiştirmek, faydalı olmak için hayli mektup yazmıştır. Bunlar kaybolmadıysa, evrak yığınlarının içinden çıkarsa inşaallah aynen foto-ofset usulüyle yüz nüsha bastırmayı düşünüyorum. Belki merak edip yararlanan olur.”⁶³

Öğrencilerinin zaman zaman: ‘Hocam, bizim bir tane Mâhir hocamız var, sizin yüzlerce öğrenciniz var. Biz bir tek size mektup yazıyoruz ama siz hepimize ayrı ayrı cevap yazma zahmetinde bulunuyorsunuz. Kendinizi bu kadar yormayın’ diye ifadelerini Mahir İz ‘Evladım mektup selama benzer, selâm vermek sünnet, selâma cevap vermek ise vaciptir⁶⁴. diyerek cevaplamış ve kendisine ulaşan mektuplara cabet etmekten geri durmamıştır.

5. Hayran Bırakan Şahsiyeti

Osmanlı'nın son dönemlerine kavuşan, tahsilinin önemli bir kısmını bu dönemde yapan Mahir Hoca, beyefendikte ve güzel ahlâkta numune bir insan olmuştur. Onun bu vasıfları, etrafında pek çok gencin toplanmasına vesile olmuş ve öğretmenlik hayatı boyunca öğrencilerinin gönlünde taht kurmuştur. Karşılarında hem donanımı itibari ile hem örneği ve sahip olduğu, yaşadığı değerler itibari ile örnek bir insan gören öğrencileri, kendisinden etkilenmek ve feyz alma bahtiyarlığını yaşamışlardır.

Kendisini tanıyan her insanda güzel izler bırakmış olan Mahir Hoca'nın, hayatından kesitler sunmak, öğrencileri üzerinde iz bırakmasına sebep olan şahsiyeti hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır.

⁶² Mâhir İz Hocamız'ı çok yakından tanıyan Şevket Eygi Bey'in bu yazısı, onun 40. Vefat yıldönümü olan 2011 senesinde İstanbul Belediyesi Kültür Daire Başkanlığı desteğiyle (22 Ocak Cumartesi günü saat 14.00'te) Bağlarbaşı'ndaki İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) konferans salonunda gerçekleştirilen anma toplantısı ardından yazılmış ve *Milli Gazete*'deki köşesinde yayımlanmıştı (30.01.2011).

⁶³ Şevki Bey Mahir Bey'in kendisine yazdığı mektuplar dahil, çok kıymetli eserlerin yer aldığı kütüphanesini Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesine bağışladığından bu mektuplara erişimde sistemin şuan da kapalı olduğunu belirtelim.

⁶⁴ Osman Öztürk, *Hatıralarımla Bir Osmanlı Efendisi Mâhir İz Hoca*, 31:3-5.

Cömert ve Yardımsever

Maaşından başka bir gelire sahip olmayan Mahir Hoca, cömert bir insandı. Çevresindeki arkadaşlarına ve öğrencilerine bol bol ikramlarda bulunması ve bir yere gidildiğinde elini cebine ilk atan kişinin kendisi olması dolayısıyla herkes tarafından zengin olarak bilinirdi. Hâlbuki Hoca, sadece tek maaşla evini geçindirmekteydi.⁶⁵

Hoca'nın, cömertliğinin çok güzel bir tezahürü de her ay eline geçen maaşının kırkta birini hesaplayarak zekâtını vermesiydi. Mahir Hoca, maaşını aldığı gün kırkta birini hesaplar, aynı gün içerisinde zekâtını verirdi⁶⁶. Bunun da kendisine büyük bir bereket getirdiğini ifade ederdi.⁶⁷ Yeni bir şey aldığı anda evvelce elinde mevcut olan aynı türden eşyayı muhakkak ihtiyacı olan birisine infak ederdi.⁶⁸ Öğrencilerini de maaşlarını alınca zekâtını bulunurdu⁶⁹.

Malı Mülkü Olmayan Bir Zengin

Misafirlerine ikram etmeyi çok seven Mahir Hoca, sohbet gittiği yerlere duruma göre bir paket çay, bir kilo şeker götürmüş ya da masrafları kendisi ödemiştir.⁷⁰

Bir defasında sohbetinde heyecana gelerek "*Hocam, keşke bir teybimiz olsa da şu sohbetleri kaydedebilsek!*"⁷¹ diyen öğrencisinin imkânı olmamasına üzülerken ertesi gün gidip taksitle bir teyp almış ve kendisine hediye etmiştir.

Bu cömertlikleri sergileyen, her seferinde elini cebine atan, bedavacılığa asla meylettirmeyen Mahir Hoca vefat ettiğinde üzerine kayıtlı hiçbir mülkü bulunmamaktaydı. Mahir İz'in, Erenköy'deki evi eşine, Emirgan'da kullandığı yazlığı da kızına aittir. Hoca'dan geriye kalan birkaç parça kıyafet ve kitaplarıdır. Onları da vasiyetnamesinde öğrencilerine dağıtılmasını istemiştir.

⁶⁵ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 30-31.

⁶⁶ Selçuk Eraydın, (1975). Mahir Hocanın Ardından. (İstanbul: *Tohum Dergisi*, 1975), 86 :24-28.

⁶⁷ Öztürk, *Mâhir İz Hoca Kimdir?*, 86:22-23; Özdamar, *Mâhir İz Hoca*,30.

⁶⁸ Öztürk, *Mâhir İz Hoca Kimdir?*, 86:22-23; Özdamar, *Mâhir İz Hoca*,30.

⁶⁹ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 23-24.

⁷⁰ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 31.

⁷¹ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 30.

Emeğinin Karşılığı Her Zaman Var!

Mahir Hoca, öğrencilerini bir yere göndereceği zaman onların yol masraflarını karşılamıştır. “Hocam, zaten benim yolumun üzeri!” diye itiraz edip, yol parasını almak istemeyenlere, kibar bir üslupla,

“Ben bu iş için oraya gitmek zorunda mıyım? Zorundayım! Oraya kadar gidip bu masrafı edecek miyim? Edeceğim! Eee, sen yolunun üzeri de olsa, beni oraya gidip gelme zahmetinden kurtarıyorsun evlâdım! Al şu parayı. Bir de teşekkür!” diyerek cevap vermiştir.⁷²

Onun Hayat Prensibi: Kırmamak, İncitmemek, Rencide Etmemek

Gururdan ve övünmekten daima uzak duran Mahir Hoca, yaşama şekli itibarıyla olgun, zarif ve İstanbul Beyefendisi bir kişiydi. Kimseyi kırmamaya gayret etmiş, kimsenin arkasından konuşmamış, şahsına yapılan davranışlardan da kırılmamıştır. O’nun “Yılların İzi” kitabındaki şu ifadeleri bu yönünü güzel izah etmektedir:

Hayatımda mümkün olduğu kadar bir şeye dikkat ettim. Bütün hissî hareketlerimde dahi başkasının maddî, mânevî hakkının rencide olmamasını hayat prensibi olarak kabul ve tatbik ettim. Mukabele gördüğüm en kuvvetli hiss-i vedâdımı içimde ezdim, yok etmeye çalıştım. Bununla beraber sinn-i rüşdümünden bugüne kadar her kimde şahsıma âit bir hak mevcut ise, hayât-ı bâkiye intikalime kadar müracaat etmelerini rica edeceğim. Hakkın rızası için yaptığım işleri, büyüklerime haddim değil, dostlarımdan ve talebemden küfrân-ı nîmet etmeyenlere helâl ediyorum.⁷³

Başı Öne Eğilmiş Bir Başak Misali: Tevazu

Mahir Hoca, anne ve baba tarafından çok köklü bir aileye mensup olması münasebetiyle zaman zaman sülalesi söz konusu olduğunda gurura kapılmamış ve Hucurât sûresinde geçen “Allah nezdinde en kıymetli olanınız, Allah’a en çok saygı duyanınızdır.” âyet-i kerimesini hayat düsturu olarak benimsemiştir.

Mahir Hoca, “Seyyid”⁷⁴ olmasına rağmen bunu en yakınındaki talebeleri dahi söylememiştir. Öğrencileri, bu bilgiyi “Yılların İzi” adlı hatıratın yazılması sırasında, Mahir İz’in ömrünün son yıllarında

⁷² Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 31.

⁷³ İz, *Yılların İzi*, 496.

⁷⁴ Bkz. Kubbealtı Lügati, Hz Muhammed’in küçük torunu Hz Hüseyin’in soyundan gelen kimse.

öğrenmişlerdir.⁷⁵

Mahir İz, dinî, ahlâkî, içtimaî meselelere vakıftı ve kendisinde bu sahada güzel bir ikna kabiliyeti mevcuttu.⁷⁶ Fakat tevazusu sebebiyle bu yönünü fazla ön plana çıkarmak istememiştir. “Kenzu’l Ummâl” isimli hadis külliyatını on altı yaşında bitirmiş olmasına rağmen dinî meselelerde hiçbir zaman iddialı olmamış; hatta kendisine Diyanet İşleri Başkanlığı teklif edildiği zaman bile meslekten olmadığını ifade ederek tevazu göstermiştir.⁷⁷ Bazen bir mecliste kendisine dinî soru soranlara, “Biz edebiyatçınız, mamefih sorduğunuz için, bildiğimizi söyleyelim.” diyerek cevap vermeyi tercih etmiştir.⁷⁸

Âlim olduğunu hiçbir zaman iddia etmemiş, insanların pohpohlamasına aldırış etmemiştir. Zaman zaman kendisini hayranlıkla seyreden öğrencilerine, “Ne o, yoksa siz bizi Hoca mı zannettiniz? Zehebennâs, bakıyennesnâs. (İnsanlar gitti, maymunlar kaldı.)” diyerek tevazuda bulunmuştur.⁷⁹

Mahir Hoca, edebiyat alanındaki birikimine rağmen ve gençlik yıllarında şiirler yazmış olmasına rağmen bu alanda da kendinin ön plana çıkarmamıştır. Şiir yazmamayı tercih etmesi de tevazuunun bir eseridir. Tanıdığı büyük şairlere hürmeten yazmayı tercih etmeyip tevazuda bulunmuştur.⁸⁰

Kimseye Külfet Olmama Prensibi

Kimseye külfet olmayı istemeyen bir yapıya sahip olan Mahir Hoca'nın bu yönünü Osman Öztürk şöyle anlatmaktadır:

Kimseye külfet olmak istemez, mektubu zarflar, pullar ve kutuya atacak birisini bekler, fakat bu basit işi bile dolaylı yoldan duyururdu. Gelen ziyaretçi ayrılacağı zaman ona; postahane veya posta kutusu civarından geçip geçmeyeceğini sorar, muhatabı uyanık davranır, işi anlarsa mektubu verir, aksi takdirde mevzuyu değiştirirdi. Mesela diyelim ki; mektubu pullayamamış. Pul parasını verir, itiraz etmek

⁷⁵ Selçuk Eraydın, Dinsizlik Korkulu Rüyasıydı, Zaman Gazetesi (24-30 Ağustos),8.

⁷⁶ İhsan Kaftangil, *Mahir İz Hocamız*, (İstanbul: Tohum Dergisi, 1975), 86:16.

⁷⁷ Osman Öztürk, *Mâhir İz*, Ensar Vakfı Haber Bülteni (Temmuz-Ağustos 1993), 6.

⁷⁸ Öztürk, *Mâhir İz*, 6.

⁷⁹ Öztürk, *Mâhir İz*, 3. Hoca ciddi bir birikim sahibi olmasına ve tahsiline rağmen sürekli tevazû göstermiştir. Kendini din âlimi saymamış ve : “Ben dinî tahsil yapmadım. Ancak küçükken bulunduğum Medine'nin o gülsâr-ı nübüvvetin feyzi sayesinde ne öğrendiysem öğrendim” demiştir.

⁸⁰ Çavuşoğlu, *Hocam Mâhir Bey İçin*, 86:12.

isteyenleri: 'Efendim, size pulu parasız mı veriyorlar?' diyerek sustururdu.⁸¹

Hakka Riayet

Mahir Hoca'nın kendine en yakın gördüğü talebelerinden Selçuk Eraydın'ın Yüksek İslâm Enstitüsü'ne asistan olarak alınması hadisesi, Hoca'nın hakka riayet hususunda ne kadar hassas olduğunu çok açıklıkla ortaya koymaktadır. Selçuk Eraydın, Yüksek İslâm Enstitüsü'nden mezun olduktan sonra öğretmenlik vazifesine başlamıştır. Bu arada Mahir Hoca ile mektuplaşmaktadırlar. Mahir İz, bir seferinde Selçuk Eraydın'a Tasavvuf Tarihi kürsüsünde asistanlık için kadro açıldığından bahsetmiş ve kendisinin bu kadro için müracaat etmesini istemiştir. Nihayetinde Mahir Hoca, çok sevdiği ve kendisini enstitüde prensipleri bakımından hakkı ile temsil edeceğini düşündüğü Selçuk Eraydın'ı, bu kadroya müracaat etmesi için ikna etmiştir. Selçuk Eraydın'ın gireceği bu imtihanın sorularını Mahir İz hazırlamıştır. Enstitü müdürü Nihat Çetin ve Bekir Sadak sınavda mümeyyiz olmuşlardır. Mahir Hoca, soruları onlara vermiş ve imtihanı yapmalarını istemiştir. Her ne kadar, arkadaşları "Bu hak sizindir. Üniversitede profesörler kendi arzu ettikleri asistanı alırlar." deseler de Mahir Hoca sınav komisyonuna katılmamıştır. Gerekçe olarak da sınava iki öğrencinin gireceğini, bunlardan birinin bütün hocaların ve kendisinin büyük takdirini ve sevgisini kazandığını belirtmiş ve tesir altında kalabileceği ihtimali ile imtihana giremeyeceğini söylemiştir. Sonunda Selçuk Eraydın, imtihanı başarıyla geçerek asistanlık hakkını kazanmıştır. Mahir Hoca, Selçuk Bey'in tezini bile kendisi vermek istememiş, o zamanlar İslâmî Edebiyat Tarihi derslerinin hocası olan Dr. Necla Pekolcay'la bu hususta çalışmalarını temin etmiştir.⁸²

Ona Göre "Söz, Senettir."

Mehmet Âkif'in hayatında gördüğümüz "zamana riayet ve sözünün eri olma" hususları Mahir Hoca'da da karşımıza çıkmaktadır. Randevularına çok dikkat eden Mahir Bey, toplantılarda ya da katılacağı programlarda daima vaktinden evvel hazır olmuştur.

İslâmî Araştırmalar Vakfı'nın mütevelli heyetinde görev yaptığı yıllarda Laleli'de yapılan toplantılara, kar kış demeden Erenköy'deki evinden birkaç vasıta değiştirmek suretiyle daima vaktinde gitmiş ve geç

⁸¹ Öztürk, *Hatıralarımla Bir Osmanlı Efendisi Mahir İz Hoca*, 31:4.

⁸² İz, *Yılların İzi*, 445.

gelenlere de baklava alma cezası tayin etmiştir. Dört yıl başkanlığını yaptığı toplantılara bir defa geç gittiği olmamıştır.⁸³

Yüksek Mesuliyet Şuuru

Mahir Hoca, bir insanda bir kabiliyet gördü mü elinden tutmuş, yetişmesi için maddi ve manevi bütün fedakârlığı göstermiştir. Ders haricinde de öğrencileriyle ilgilenmiş, ayağında ayakkabısı ve sırtında ceketi olmayanları giydirmiş, karnı aç olanları yedirmiş, kabiliyetli olanların elinden tutup burs bulmuş ve görevlerini almalarına yardımcı olmak için elinden geleni yapmıştır.⁸⁴ Kabiliyetli bulduklarını Üniversite sonrası doktora teşvik etmiş, üniversitede araştırma görevlisi olmalarına yardımcı olmuş ve yurt dışına gitmeleri için vesileler aramıştır.⁸⁵ Nitekim bugün edebiyat sahasında profesör olan talebesi Mahmut Kaya ile de Şehzadebaşı Camii'nde tanışmıştır. Mahmut Kaya, o tanışmayı şu şekilde anlatmaktadır:

Ben Şehzadebaşı Camii'nde ders okutuyorum. Hünkâr mahfilinin altında, sene 1961 İhtilali'nden sonra bir elli kadar arkadaş var. Talebe demeyelim, çünkü benim yaşında benden büyük yaşlılar var. Orada fıkıh okutuyorum. Ben bir gün ders işlerken bir zat geldi, yakınımızda namaz kıldı, namazdan sonra bağdaş kurdu, bizi dinliyor... Biz de dersi bitirmiş olduk, oturduğu yerden dedi ki: Evladım, rica etsem benim için dersi bir tekrarlar mısın? Böyle gür bir sesi vardı. Anladım, önemli bir şahsiyet, bu işlerden anlayan bir İstanbul beyefendisi. "Teeddüp ederim efendim, dedim zati alilerinizin huzurunda", 'Evladım maziye yad etmek istiyorum dedi. Geçmiş hatırlamak, nostalji diyorlar ya şimdi ben de kısaca dersi özetledim. Oradan kalktı, geldi, sarıldı... 'Kimsin sen? Menşein nedir? Mahrecin nedir? Kimden okudun? Ne yapmak istiyorsunuz? Ne olmak istiyorsunuz?' diye sordu. Ben de işte kimlerden okuduğumuzu ne okuduğumuzu anlattım. 'ne olmak istiyorsunuz?' "Dinimi öğrenmek istiyorum, İslamı kaynağından öğrenmek istiyoruz, İslami ilimleri tahsil ediyoruz." "Peki sonra ne olacak?" dedi "Onu düşünmedik." dedim "OLMAZ!" dedi. "Bu milletin sizden istifade etmesi lazım" dedi "Peki diplomanız?" "Birçok arkadaşın İlkokul diploması yok" dedim "Ben dışarıdan imtihana girdim aldım bir diploma" "OLMAZ!" dedi. "Bu milletin sizden istifade etmesi lazım" dedi. "Sen..." dedi "...bu arkadaşlarının isimlerini yaz bana getir, Benim adım Mahir İz" dedi.

⁸³ Osman Öztürk, *Hatıralarımla Örnek Şahsiyetler Kervanı(2) Mâhir Hoca*, (İstanbul: İslâmi Edebiyat, 1999), 29:12.

⁸⁴ Öztürk, Osman, *Mâhir İz Hoca Kimdir?*, 86:22.

⁸⁵ Öztürk, *Hatıralarımla Bir Osmanlı Efendisi Mâhir İz Hoca*, 31:5.

"İmam Hatip Okulu'nun müdürüyüm ben" dedi. O zaman böylece tanışmış olduk. Ben ertesi gün elli arkadaşın ismini yazdım, götürdüm. "Ben İlim Yayma Cemiyeti ile konuşacağım..." dedi "...sizin dışarıdan imtihana girip diploma almanız için bizim bir kurs açmamız lazım" dedi. Hakikaten İlim Yayma ile konuşmuş, kursu açtırma kararını aldırılmış ve bizim dışardan okuyarak diploma almamızı temin etmişti.⁸⁶

Mahir İz, yetişmesinden, öğretmenlik mesleğine olan bağlılığına, mesleki birikiminden örnek şahsiyetine varıncaya kadar ideal bir öğretmende bulunması gereken tüm hasletleri şahsında barındırmaktaydı. O'nun vefatından yıllar sonra bile sürekli gündemde kalabilmesi, öğrencileri üzerinde bıraktığı iz sayesinde olmuştur. Herkes ismi ile müsemma olurken Mahir Hoca, hem ismi hem soy ismi ile müsemma olmayı başarmıştır. Kanaatimizce O'nun bu başarısı da yukarda tek tek ele aldığımız etkenlerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

- Abdülkadiroğlu, Abdülkerim, *İzler İçinde Mâhir İz*, (Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları (İbrahim Yarkın'a Armağan), 1987).
- Çavuşoğlu, Mehmet, *Hocam Mahir Bey İçin*, (İstanbul: Tohum Dergisi, 1975).
- Derman, Uğur, *Mâhir Hoca'dan İzler*, (İstanbul: Kubbealtı Akademi Mecmuası, 1 Ocak 1975).
- Düzdağ, Ertuğrul, *Dinsizlik Korkulu Rüyasıydı*, Zaman Gazetesi (24-30 Ağustos 1994).
- Düzdağ, Ertuğrul, *Hocam Mahir İz Bey İle Hatıralarım*, Zaman Gazetesi (9 Temmuz 1989).
- Düzdağ, Ertuğrul, *Mâhir Hoca'nın Gözüyle M.Akif*, Zaman Gazetesi (27 Ağustos 1994).
- Düzdağ, Ertuğrul, *Namaz Kılan Bu Genç Üniversiteli*, Zaman Gazetesi (29 Ağustos 1994).
- Düzdağ, Ertuğrul, *Yakın Tarihin İçinden*, (İstanbul: Gonca Yayınevi, 2016).
- Düzdağ, Ertuğrul, *Kur'anın Sadık Bir Hizmetkârıydı*, Zaman Gazetesi (28 Ağustos 1994).
- Eraydın, Selçuk, *Dinsizlik Korkulu Rüyasıydı*, (İstanbul: Zaman Gazetesi, 1994).
- Eraydın, Selçuk, *Mahir Hocanın Ardından*, (İstanbul: Tohum Dergisi, 1975).
- İşık, Emin "Öğretmenlik Çok Özveri İsteyen Meslek" Duyuru Gazetesi (11.09.2015),7.<https://www.duyurugazetesi.com>
- Eygi, Şevket, *Merhum Üstad Mahir İz*, Millî Gazete, 30.01.2011, (İstanbul: İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2011).
- Fergan, Eşref Edip (1962), *Mehmet Akif Hayatı, Eserleri ve 70 Muharirin Yazıları*, (İstanbul: Sebilürreşad Neşriyat, 1962).

⁸⁶ Özdamar, *Mâhir İz Hoca*, 162-164.

Fiyaka Prodüksiyon, "Osman Öztürk ile Mahir İz söyleşisi" Youtube. Yayın Tarihi 11 Ekim 2016. https://www.youtube.com/watch?v=rMu1L_MGg64&t=1s

İz, Mâhir, *Mehmet Akif ve Safahat*, Diyanet Gazetesi (22 Kasım 1968).

İz, Mâhir, *Yılların İzi*, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000).

Kaftangil, İhsan, *Mâhir İz Hocamız*, (İstanbul: Tohum Dergisi, 1975).

Özdamar, Mustafa, *Mâhir İz Hoca*, (İstanbul: Marifet Yayınları, 1994)

Öztürk, Osman, *Hatıralarımla Bir Osmanlı Efendisi Mâhir İz Hoca*, (İstanbul: İslâmî Edebiyat, 1999).

Öztürk, Osman, *Hatıralarımla Örnek Şahsiyetler Kervanı (2) Mâhir Hoca*, (İstanbul: İslâmî Edebiyat, 1999).

Öztürk Osman, *Mâhir İz*, Ensar Vakfı Haber Bülteni (Temmuz-Ağustos, 1993).

Öztürk, Osman, *Mâhir İz Hoca*, (İstanbul: İslâmî Edebiyat, 1988).

Öztürk, Osman, *Mâhir İz Hoca Kimdir?*, (İstanbul: Tohum Dergisi, 1975).

Öztürk, Osman, *Vefatının 20. Sene-i Devriyesinde Mâhir İz Hocayı Rahmetle Anıyoruz*, Millî Gazete (1994).

Topçuoğlu, İdris, *Mâhir İz' in Hayatı, Eserleri ve Muallimliği*, (Yüksek Lisans Tezi: Marmara Üniversitesi, 2005).

